

KREATIVNA DELAVNICA PISANJA

Pripravil: dr. Zoran Pevec

O literarni teoriji

- literarne teorija - **zakaj**;
- **korenine evropske civilizacije** – antika;
- **Platon, Aristotel** (Država, Poetika);
- **mimesis** – oponašanje resničnega sveta;
- medtem ko **Platon** meni, da je stvarnost le nepopoln posnetek večne in popolne ideje, umetnost pa je še nepopolnejši posnetek te stvarnosti, torej posnetek posnetka, po **Aristotelu** umetnost ob posnemanju deluje še **človekova domišljija**, ki naravo nadgrajuje s svojim razmišljanjem o njej.

Oblika literarnega dela

Pesmi in na sploh literaturo je verjetno možno pisati tudi brez določenega znanja, zelo verjetno pa je res, da je dobro **vsaj poznati, če že ne tudi obvladati literarno morfologijo – formo:**

- kaj je literarna **snov**, kaj **motiv**, **tema** in **ideja**;
- kaj je **vsebina**, kaj **forma** (v kakšnem razmerju sta);
- **notranja**, zunanja **forma**;
- **stil** in **teorija** verza.

Zelo pomemben je sodoben jezik, jezikovni nabor.

Retorične figure

- **metafora, metonimija, komparacija;**
- **ironija;**
- **druge retorične figure: različna ponavljanja (anafora, epifora ...), hiperbola, oksimoron, evfemizmi, hiperbaton (inverzija) itd.;**
- **glasovne figure: rima, asonanca, aliteracija;**
- **verzni sistemi.**

Kako narediti pesem?

- pomembnost teorije, a nič manj pomemben ni naš **občutek za pravo besedo na pravem mestu – stilistika**;
- branje kvalitetnih pesnic/pesnikov – klasikov, sodobnih (Edvard Kocbeka, Kajetan Kovič, Dane Zajc, Gregor Strniša, Svetlana Makarovič, Saša Vegri, Tomaž Šalamun, Veno Taufer, Milan Jesih, Milan Dekleva, Uroš Zupan, Primož Čučnik, Peter Semolič, Robert simonišek, Lucija Stupica, Alja Adam, Jana Putrle, Petra Kolmančič, Veronika Dintinjana, Katja Perat; Robert Frost, Paul Celan, Czeslaw Milosz, Adam Zagajewski, Frank O'Hara, John Ashberyja, Geoffrey Hill, Jehudi Amihai, Octavio Paz, Sylvia Plath, Hilda Doolittle, Anne Carson, Adrienne Rich idr.

Nekaj napak, ki jih navaja pesnik Gottfried Benn:

- **Upesnjevanje** - pretirano poudarjanje doživljanja lastne usode deluje vsaj patetično – pretirano čustveno.
- Pretirana uporaba primerjalnega veznika **kakor**.
- Pretirana uporaba **barvnih primerjav** ali oznak.
- **Serafični ton**. Če se v pesmi takoj pojavijo šumenje studencev in harfe in lepe noči in tihota in verige, ki nimajo nikjer začetka, neskončno brezmejnosti.

DOMIŠLJIJSKO SKLADIŠČE

- dobro je imeti vedno pri roki **zvezek, tablico, pametni telefon**, v njih si lahko v vsakem trenutku zapišemo besedo, misel ipd., kar nam pride na misel;
- recimo, da pišemo o naravi. Potrebno je prebrati čim več literarnih del na to temo; in dobro opazovati;

Od kod vse naši spomini?

- o tem je napisal odlično knjigo **G. Bachelard** – Poetika prostora. V njej piše o spominih na **družino, dom, vonjave kuhinje, o hiši, podstrešju, kleti, o tem, kar hranimo v omarah, predalih ...** O vsem tem lahko napišemo pesem;
- pri vsem skupaj nikakor ne smemo pozabiti, da **če nimamo o stvari, o kateri pišemo, nič posebnega za povedati, potem je bolje, da sploh nič ne napišemo.**

Kratki nasveti in napake pri pisanju

Pripravil: dr. Zoran Pevec

Deset nasvetov o tem kako ne pišimo

1. Ne bodimo pretirano poučevalni.
2. Ne govorimo o občutkih, v katere nismo prepričani sami.
3. Ne bodimo mlačni.
4. Ne posiljujmo z rimo.
5. Izogibajmo se izrazni arhaičnosti – starinskim izrazom ipd.
6. Obrnjen vrstni red besed ni primeren (ti osmešil si me; vse le pozabiti si želim).
7. Ne bodimo pretirano sentimentalni, patetični.
8. Ne govorimo o emocijah s splošnimi termini.
9. Ne zmišljujmo si preveč, vsaka fikcija ima svoje meje.
10. Ne pišimo preveč nejasno niti preveč enostavno.

Deset nasvetov o tem kako pišite

1. Bodimo zabavni, če zabavate in resni, če pišete resno.
2. Pišimo zgoščeno, jedrnato.
3. Bodimo posebni.
4. Pripovedujmo o posebnih pripetljajih na poseben način.
5. Bodimo raziskovalni, ne samo s pripovedjo, temveč tudi v jeziku.
6. Poskušajmo presenetiti.
7. Osredotočimo se na temo pisanja.
8. Izražajmo ideje, uporabljajmo metafore, metonimije ...
9. Posvetimo se pravemu pomenu besed.
10. Berimo, berimo, berimo.

Vprašanja, ki si jih zastavlja vsak človek, morda književnik še bolj intenzivno ...

Smisel življenja – smisel pisanja ...

1. Kaj je smisel življenja?
2. Zakaj sploh je nekaj in ne raje nič?
3. Je lahko smisel življenja hruška ali je smisel življenja poezija?

4. Imam glavobol. Imam klobuk. Zakaj ne moremo reči:
»Na, vzemi moj glavobol.«

5. A je vsako vprašanje možno v katerem koli času? Bi lahko recimo Rembrandt vprašal, ali je zaradi fotografije realistično slikarstvo postalo odveč?

6. Zakaj je tragedija ena od tistih umetniških form, ki se z vprašanjem po smislu življenja spopade najbolj pronicljivo in neomajno? Morda zato, ker je sposobna neustrašno sprejeti tudi najgrozovitejše odgovore nanj?

7. Kaj najbolj določa življenje – ljubezen, smrt ...?
8. Človek lahko govori o nečem, čemur lahko rečemo človeško stanje. A je verjetno, da recimo želve v zavetju svojih oklepov tuhtajo o svojem želvjem stanju?
9. So človeška bitja edine »živali«, ki živijo v stalni senci smrti?
10. Je vedenje pomočnik sreče ali njen nasprotnik?

Toda pesnica/pesnik zapisujeta tudi:

- vsakdanje dogodke,
- ogledе kulturnih znamenitosti v muzejih,
- večinoma v pogovornem jeziku.

Pesniško svobodo zaznamujejo:

- hipni dogodki,
- druge umetnosti, kot so slikarstvo in glasba.

Nekatere tehnične rešitve pri npr. **Franku O´Hari** spominjajo na:

- **kolaž, filmski jezik;**
- **menjajočo perspektivo;**
- **premike kamere, približanje in odmike;**
- vse zato, da bi bila situacija prikazana z **različnih zornih kotov** in čim bolj **plastično.**

PRIMERI

Pripravil: dr. Zoran Pevec

ČUČNIK PODLOGAR KARIŽ
Oda na manhatnski aveniji

besede kot zvoki kot slike kot besede zvoki kot besede kot slike kot zvoki

Pripravil: dr. Zoran Pevec

Čučnik - eden najizrazitejših primerov za urbanost v slovenski poeziji
zbirka z naslovom

Oda na manhatnski aveniji (Čučnik, Podlogar, Kariž 2003).

V povezavi z urbanim je tudi oblikovna oprema knjige s fotografijami iz
manhatnskega središča New Yorka.

V knjigi so zbrane pesmi, ki so **zgoščeno urbane na različnih nivojih.**

Avtentičnost urbanega ameriškega okolja poudari verz ali pesem,
zapisana v **angleščini.**

KJE KDAJ KDO

NY NY big city of dreams
but life in NY
ain't always what it seems

too much
too many people
too much
a ha ha

more

light

eternal

flow

music

we know

I can dance

the words

(Čučnik, Podlogar, Kariž 2003: XXXIV)

ZAKAJ
JE
SEKS
MOŠKEGA
SPOLA
ČE
PA
JE
OBOJESPOLEN

(Petra Kolmančič 1995: 21)

Petra Kolmančič

(Uvod v poželenje, 2004. Maribor, Subkulturni azil, str. 35)

Moč

Iz tega, da te ni in ne bo,
iz tega je zdaj moj značaj.
Iz tega, da tudi ko si,
si iz trenutka v trenutek
spet vse bolj odsoten.

Biti moram res zelo močna,
biti moram ženska in pol in psica,
biti bela samotna obala pozimi,
da ljubim tisto,
kar mi že v prihodu odhaja.

Tomislav Vrečar

(Punk še ni hin, 1997. Ljubljana: KUD France Prešeren, str. 18)

Heroj

zbiti hitrost časa
ki te ubija
razbiti psu gobec
pankrtu
krivemu protiustavnih besed
onaniranje
na grafitnem polju
objeti slavo trenutka
ko odjadraš
proti vsemogočnemu toku psov

Lirski subjekt v pesniški zbirki *Rimska cesta* v pesmi *Mestne stezice* (Semolič 2009: 91):

Stezice v mestu so bolj skrite
kot sledi srnjadi.
Sproti jih prerašča grmičevje korakov,
zasipa asfaltna puščava.
In vendar so tukaj –
srebrne niti, ki nas vodijo
od doma do trgovine,
od trgovine do bližnjega bifeja
do obiska, katerega narava je znana
le gostitelju in gostu.
Z roko v roki slediva nevidni srebrni niti
prek križišča in mimo zaplate
že speče zemlje za bližnjim gledališčem.
Veter je pripeljal temne oblake nad center
in nama mrši lase.
Mraz se nama zajeda za nohte.
Spomnim se neke pesmi
in ti povem njen prvi verz.
V odgovor mi pokažeš otroški balon
vijolične barve,
ki v ritmu sunkov vetra skaklja ob nama.
kot hišni ljubljencek.
A le za nekaj srčnih utripov.
Potem odskoči na cesto
in izgine za bližnjim vogalom –
sledeč nevidni stezi tudi on.

V prvem delu razmišlja o »nevidnih srebrnih nitih«, poteh po mestu med trgovino in bifejem; v drugem pa na enem takšnih sprehodov »otroški balon« izginja v neki neobstoječ čas in kraj. Svet mesta stoji nasproti svetu sanj, otroške radoživosti. V mestni množici ni prostora za individualnost, poti so določene, urejene, kar pomeni nesvobodo oziroma omejitve izbire in čustvene bližine.

VAJE

Pripravil: dr. Zoran Pevec

Dokončevanje misli, stavka

Dokončajte naslednje misli in poskušajte biti pri tem čim bolj **inovativni, posebni**.

Tišina v gozdu je kot ...

Jadro na ladji je slišati kot ...

Poslušati valove je, kot ...

Rastline sanj cvetijo in dozoriijo v tišini ...

Šumenje školjke v ušesu je ...

Prebujanje je prisluškovanje...

Mesto je tiho kot ...

Tu sem in poslušam ...

GLAS

Napišite pesem ali kratko zgodbo o glasovih:

- pišite o glasu kot o nečem posebnem;
- napišite kako se z njegovo pomočjo povezujete s svetom;
- napišite kateri glasovi se pojavljajo v različnih delih dneva;
- napišite pesem, kako se oglašča tišina;
- napišite kdo vse daje glasove od sebe;
- pišite o glasovih v naravi;

- pišite o glasovih v mestu;
- pišite o razlikah med različnimi glasovi;
- opišite človeške glasove;
- opišite glas kot jok, petje, krik ...;
- kaj vse prihaja in kaj odhaja z glasovi; na kakšen način se to dogaja;
 - glas je lahko glas tudi izdajalski;
- izmislite si sami kakšno vrsto glasu in pišite o njem;
- poskusite narediti dobro primerjavo o glasu ...

ŠE VAJE

- vsakdo naj napiše besedo, potem jih dajte v klobuk, potem naj vsak meže vzame besedo iz klobuka; zapisujte jih zapovrstjo, podobno lahko počnete tudi sami – recimo zapisujte poljubne besed iz revij, časopisov; metoda se imenuje Tzara's hat (klobuk pesnika Tristana Tzara, znanega dadaističnega pesnika);
- vzemite dve strani, dveh različnih člankov v revijah, strgajte vsako stran na pol, potem pa prvo polovico dodajte drugi, drugo pa prvi; metoda se imenuje Burroughs's fold-in (Burroughsovo zavijanje – Burroughs je znani ameriški literat); found poetry;
- napišite pesem, potem pa jo nekje prerežite, začetek potem priključite koncu;
- napišite pesem o tem kar se vam je sanjalo, opišite tudi najbolj neverjetne stvari;

- napišite pesem samih fraz, vzetih iz različnih koncev; sestavite pesem iz različnih področij, literarnih, zgodovinskih, reklamnih, uporabite naključne fraze iz slovarjev ipd.;
- napišite pesem, potem pa pustite prazen prostor med besedami in tja vpišite popolnoma naključne besede, misli;
- napišite pesem s 25 besedami in vsaka beseda naj se začne z drugo črko;
- napišite pesem, v kateri se bo vsaka beseda začela z isto črko;
- v literarni delavnici naj 14 ljudi napiše vsak svoj verz, potem jih združite v eno pesem;

- imitirajte pesmi vaših najljubših pesnikov;
- napišite pesem, ne da bi govorili o objektivnem;
- napišite avtobiografsko pesem brez zaimkov;
- napišite vse kar ste slišali recimo v eni uri;
- napišite pesem, vsak verz se naj začne s »spomnim se«;
- napišite najbolj grozno pesem kar si lahko zamišljate;

- napišite deset pesmi, tako da ima prva eno, zadnja pa deset besed;
- napišite pesem sestavljeno iz samih vprašanj;
- napišite pesem, v kateri se bo vsak verz končal z nekončanimi mislimi, s tremi pikami na koncu;
- napišite vizualno pesem;
- uporabite svojo domišljijo in napišite nekaj, kar tukaj nismo predlagali.

Prvine proze

- **zgradba** (**zunanja**: to je na zunaj najbolj vidni del vsake knjige, gre za naslov knjige, kako so razdeljena posamezna poglavja, odstavki ipd.; **notranja**: tu pa gre za sam potek in vodenje zgodbe, kako se »pretakajo« določeni deli vsebine med seboj ipd.);

- **motiv, tema, ideja** (**motiv** je sestavljen večji del iz snovno-materialnih sestavin in je v pripovednih delih lahko recimo neka **katastrofa, nesreča, junakova zaljubljenost, znana osebnost** ipd.); **tema** je naloga ali predmet pisanja, sestavljena je pretežno iz idejno-racionalnih in afektivno-emocionalnih prvin – če je iz idejno-racionalnih, potem govorimo o **ideji**);

- **fabula** ali **zgodba** – tu gre za potek dogajanja v konkretnem časovno-prostorskem kontinuumu z **začetkom, sredino in koncem** ali recimo **rast-vrh-konec**;

- **siže** (je zelo pomemben za vsako pripovedno zgodbo, gre namreč za to, kako je zgodba **strukturirana**, kako se posamezni deli menjujejo med sabo, sosledje dogodkov, miselni diskurzi ipd.);
- **karakterizacija** (pripovednik mora poznati **obnašanje, psihologijo** človeka, družbene odnose v katerih se nahajajo posamezniki, kako **funkcionira** politik, kako **kmet, kako intelektualec, obnašanje žensk, moških, otrok ...**);
- **perspektiva** (poznamo več vrst perspektiv – tako npr. **scensko**, ki omogoča pripovedovalcu, da vidi dogajanje nazorno pred sabo, kot na bližnjem prizorišču; **panoramsko**: pripovedovalec gleda na pripoved nekako oddaljeno iz ptičje perspektive; **zunanje gledišče**: je podobno prejšnjemu, pripovedovalec gleda na pripoved od zunaj, kot na predmet – tako sta pisala recimo Tolstoj ali Balzac); **notranje gledišče**: pripovedovalec je eden od junakov zgodbe);

- pripovedovalec:

avktorialni: vsevedni, ima pregled nad dogodki – primer je recimo Fieldingov Tom Jones;

prvoosebni: tj. tkim. »jazov« pripovedovalec, ki sam nekaj doživlja in iz sebe prvoosebno pripoveduje; primer je recimo Melvillov Moby Dick;

personalni: pripovedovalec pripoveduje o dogodkih kot jih doživlja ena oseba ali skupina, glavni junak govori le o tistem kar doživi, izkusi, vidi; primer je Jamesov Ambasador, Kafkovi junaki, Joyceov Ulikses – ki pa pravzaprav združuje tudi vse druge vrste pripovedi); za modernizem je značilen tkim. *neosebni pripovedovalec* (Kafka, Joyce, Beckett, Woolf ...);

virtualni: to je značilna tehnika postmodernističnih piscev, ni nobene trdne resnice, značilna je simulacija dogodkov, navideznost, ni izkustva subjektivne zavesti; znani odlični pisci te zvrsti so na primer Eco, Borges, Marquez, Kundera, Calvino, Fowles idr.;

- kraj;

- čas.

KRATKA ZGODBA

- mora biti krajša od npr. novele;
- en dogodek, notranji ritem je strnjen,
- dogaja se v krajšem času,
- v omejenem prostoru,
- nepričakovan razplet,
- izrazit sklep.